

Nr 202.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder; given Stockholms slott den 8 april 1953.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder.

GUSTAF ADOLF.

Gunnar Hedlund.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Enligt den genom propositionen föreslagna ändringslagen skall frågan, huruvida staten eller vederbörande polisdistrikt skall utgiva ersättning till polisman för skada å kläder, lösas efter delvis andra linjer än hittills. Ändringen är en följd av de ändringar i 1925 års polislag, vilka föreslagits i proposition nr 168, 1953.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 6 juni 1925 om ersättning till polisman för skada å kläder¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

1 §.

Har polisman fått sina kläder sönderrivna eller eljest skadade under utövning av polistjänst, *därunder inbegripen, vad angår polisman, som är anställd i polisdistrikt å landsbygden, jämväl handräkningsverksamhet, äge rätt till ersättning härför.* Ersättningen skall gäldas av statsverket eller, om polismannen jämlikt 2, 5 eller 6 § i lagen om polisväsendet i riket är anställd i polisdistrikt, *vilket utgöres av stad eller av köping, som enligt särskild bestämmelse är pliktig att bekosta för köpingen erforderlig polispersonal, samt skadan ej inträffade under tjänstgöring, som polismannen jämlikt 5 eller 6 § sagda lag haft att fullgöra utom det område, för vilket han är anställd, av polisdistriktet.* Ersättning till polisman, som är anställd i polisdistrikt, där statsverket övertagit skyldigheten att sörja för polisverksamhetens upprätthållande, skall dock alltid utgå av statsmedel.

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Har polisman under utövning av polistjänst fått sina kläder sönderrivna eller eljest skadade, *är han berättigad till ersättning härför. Beträffande polisman, som är anställd i polisdistrikt vari ingår köping eller landskommun eller del därav, inbegripes under polistjänst även handräkningsverksamhet.*

Ersättningen skall gäldas av statsverket eller, om polismannen jämlikt 2, 5 eller 6 § lagen om polisväsendet i riket är anställd i polisdistrikt, *som icke är berättigat till statsbidrag jämlikt 15 § 2 mom. nämnda lag, samt skadan ej inträffade under tjänstgöring, som polismannen jämlikt 5 eller 6 § eller 7 § 1 mom. andra stycket samma lag haft att fullgöra utom det område, för vilket han är anställd, av polisdistriktet.* Ersättning till polisman, som är anställd i polisdistrikt, där statsverket övertagit skyldigheten att sörja för polisverksamhetens upprätthållande, skall dock alltid utgå av statsmedel.

Länsstyrelsen bestämme — — — — — och värde.

Beslut om — — — — — tillhandahållas ersättningssökanden.

Denna lag träder i kraft den dag
Konungen förordnar.

¹ Senaste lydelse av 1 §, se 1942: 710.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars
1953.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen fråga angående *viss ändring av lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder* samt anför.

I lagen den 6 juni 1925 om ersättning till polisman för skada å kläder (i fortsättningen kallad ersättningslagen) stadgas rätt för polisman, som under utövning av polistjänst fått sina kläder sönderrivna eller eljest skadade, att erhålla ersättning härför. Om polismannen är anställd i polisdistrikt, som utgöres av stad eller köping, ankommer det i regel på polisdistriktet att betala ersättningen. I andra fall vilar ersättningsskyldigheten på statsverket.

Ersättningslagen har tillkommit samtidigt med lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket (här kallad polislagen) och är grundad på den ordning, som gäller enligt denna lag.

Genom proposition nr 168 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till lag angående ändring i polislagen m. m. Förslaget avser vissa reformer bl. a. ifråga om reglerna för indelning i polisdistrikt och beträffande statsbidragsgrunderna. Om förslaget vinner riksdagens bifall, synes vissa ändringar böra vidtagas även i ersättningslagen, vilken är av allmän civillags natur.

Jag anhåller nu att få ta upp denna fråga till närmare behandling.

Grunderna för den nuvarande ordningen.

Städerna har av ålder ansetts skyldiga att sörja för sitt polisväsen. På landsbygden var polisverksamheten däremot länge i väsentliga delar en statlig angelägenhet, i det att de egentliga polisuppgifterna där ankom på statliga tjänstemän, kronofogdar och länsmän (sedermera landsfogdar och

landsfiskaler). Socknarna på landet var visserligen skyldiga att anställa fjärdingsmän, men dessa hade i allmänhet icke några självständiga polisbefogenheter. De köpingar, som tillkommit före år 1864, var i förevarande hänseende jämställda med landsbygden i övrigt och hade alltså endast att tillse att fjärdingsmanssyslan upprätthölls. Beträffande sådana köpingar som tillkommit senare har däremot i köpingsbrevet inlagits en bestämmelse om skyldighet för köpingen att bekosta sitt polisväsen.¹

Frågan om ersättning av allmänna medel till polisman för skada på kläder reglerades först genom en lag den 30 mars 1920. Med hänsyn till den ställning som städer och köpingar hade i polishänseende var det naturligt, att från lagens tillämpning undantogs polisman, anställd i stad eller köping. Åtminstone i de större städerna var det emellertid redan tidigare regel, att polismännen av kommunala medel fick ersättning för skador av ifrågavarande slag.

Genom 1925 års polislag stadgades skyldighet för varje polisdistrikt att anställa och avlöna erforderlig polispersonal samt att sörja för övriga anordningar, som behövdes för distriktets polisväsen. Beträffande indelningen i polisdistrikt föreskrevs, att stad och köping skulle utgöra särskilt polisdistrikt och att i övrigt landsfiskalsdistrikt eller del därav, bestämd i viss angiven ordning, skulle vara sådant distrikt. Då man vid polislagens tillkomst hade att ta ställning till frågan om och i vilken utsträckning statsbidrag skulle utgå till polisdistriktens kostnader, fann man det nödvändigt att tillämpa den principen, att statsbidrag skulle utgå endast i den mån kommunerna genom den nya lagstiftningen ålades ökade förpliktelser. Eftersom sådan verkan i stort sett skulle komma att inträda endast för de egentliga landsbygdskommunerna, blev det endast dessa kommuner som fick rätt till allmänt statsbidrag. Städerna och köpingarna skulle däremot fortfarande vara skyldiga att utan bidrag från statens sida bekosta sitt polisväsen.

I propositionen nr 60/1925 framlades förslag till ersättningslag och i avslutning därtill anmärkte föredragande departementschefen bl. a., att den i förslaget till polislag genomförda fördelningen av kostnaderna för polisväsendet knappast syntes honom böra motivera någon inskränkning i statsverkets dåvarande skyldighet att vidkännas ersättning för skada på polismans kläder.

Departementschefen fortsatte.

Å andra sidan läser någon anledning ej föreligga att utvidga statens ansvarighet till att avse polispersonalen i städer och omförmälda köpingar, i den mån det är fråga om personal, anställd för vederbörande samhälls behov. Polispersonal, anställd i dylikt samhälle för hela rikets behov, torde däremot i avseende å rätt till ersättning för skada å kläder böra likställas

¹ Sådan skyldighet åvilar numera alla köpingar utom Malmköping och Mönsterås. Då i fortsättningen talas om köping avses därmed — om icke annat framgår — endast sådan köping, som är pliktig att bekosta sitt polisväsen.

med statsanställd personal; likaledes bör statsverket uppenbarligen alltid till personal, anställd i städer och omförmälda köpingar, utgiva ersättning för ifrågavarande slags skada, då den uppkommit under tjänstgöring utom vederbörande stationsort och denna tjänstgöring anbefallts på grund av bestämmelse i den föreslagna lagen om polisväsendet i riket. I övrigt bör städernas och omförmälda köpingars personal äga rätt till gottgörelse för här avsedd skada av vederbörande kommun, och denna rätt torde, då nu polispersonalens ställning regleras, böra uttryckligen i lag fastslås.

Det i enlighet med dessa grunder upprättade förslaget till ersättningslag lämnades av andra särskilda utskottet i dess utlåtande nr 2:1925 utan erinran. Utskottet framhöll att förslaget endast avsåg att — som en följd av att städer och köpingar i polislagen uttryckligen förklarats pliktiga att vidkännas kostnaden för sitt polisväsen — fastslå att denna princip ägde tillämpning även beträffande polismans rätt till ersättning för skada på kläder. Förslaget antogs av riksdagen och motsvarar, bortsett från ett år 1942 tillkommet mindre tillägg, den nu gällande lagen i ämnet.

Gällande bestämmelser.

Ersättningslagen utgår från den i polislagen stadgade ordningen att varje stad och köping bildar särskilt polisdistrikt (jämför 1 § 1 mom. polislagen) och att allmänt statsbidrag tillkommer endast sådana polisdistrikt, som icke utgöres av stad eller köping, d. v. s. polisdistriktet på den egentliga landsbygden (jämför 15 § 2 mom. polislagen).

1 § första stycket ersättningslagen innehåller till en början den grundläggande bestämmelsen att om en polisman under utövning av polistjänst fått sina kläder sönderrivna eller eljest skadade, har han rätt till ersättning härför. Det anges därvid, att under polistjänst inbegripes — vad angår polisman, som är anställd i polisdistrikt på landsbygden — även handräkningsverksamhet (jämför 1 § 2 mom. andra stycket polislagen).

I 1 § första stycket ersättningslagen behandlas vidare frågan om vem som skall betala ersättningen. Härom stadgas att ersättningen skall gäldas av statsverket eller — om polismannen jämlikt 2, 5 eller 6 § polislagen är anställd i polisdistrikt som utgöres av stad eller köping och skadan ej inträffade under tjänstgöring som han jämlikt 5 eller 6 § polislagen (d. v. s. enligt reglerna om reservpolis och statspolis) haft att fullgöra utom anställningsområdet — av polisdistriktet. I sista punkten av 1 § första stycket föreskrives ytterligare att ersättning till polisman, som är anställd i polisdistrikt, där statsverket övertagit skyldigheten att sörja för polisverksamhetens upprätthållande, alltid skall betalas av staten (jämför 16 § första stycket andra punkten polislagen).

Att polispersonal, som stad eller köping jämlikt 4 § polislagen anställt för hela rikets behov, i förevarande hänseende är jämställd med statsan-

ställd personal framgår indirekt av bestämmelserna i 1 § första stycket ersättningslagen.

Med polisman avses i ersättningslagen såväl polispersonalen i lägre grader som det högre polisbefälet (polismästare, stadsfiskaler, polisintendenter etc.); även de statsanställda polistjänstemännen såsom landsfogdar, landsfiskaler m. fl. omfattas av lagen.

Enligt 1 § andra stycket ersättningslagen ankommer det på länsstyrelsen att efter ansökan av polisman, som fått sina kläder skadade, bestämma det ersättningsbelopp som skall utgå. Samma stycke innehåller i övrigt bestämmelser om ansökningsförfarandet, och i paragrafens sista stycke meddelas vissa bestämmelser om ersättningsbesluten.

I 2 § ersättningslagen stadgas om domstols prövning av skyldighet för tilltalad i brottmål att återgälda statsverket eller polisdistrikt ersättning, som enligt lagen utgivits eller kan komma att utgivas.

De föreslagna ändringarna i polislagen.

Beträffande den närmare innebörden av förslaget till ändringar i polislagen hänvisas till propositionen nr 168/1953. Här skall endast sammanfattningsvis erinras följande, som i förevarande avseende är av särskilt intresse.

Enligt 1 § 1 mom. andra stycket polislagen i den föreslagna lydelsen skall stad, vars invånarantal den 1 januari 1953 uppgick till minst 10 000, utgöra särskilt polisdistrikt. Vad sålunda stadgats skall efter Kungl. Maj:ts förordnande gälla även stad, som därefter uppnår nämnda invånarantal.

Tredje stycket av samma moment innehåller tre skilda regler. Den första av dessa innebär att stad, som den 1 januari 1953 hade mindre än 10 000 invånare men som trots detta bildar eget åklagardistrikt, skall utgöra särskilt polisdistrikt. Den andra regeln innebär, att landsfiskalsdistrikt — bortsett från sådan däri ingående stad som med tillämpning av andra stycket utgör särskilt polisdistrikt — skall antingen utgöra ett polisdistrikt eller uppdelas i flera sådana; vilket som skall vara fallet bestämmes i särskilt angiven ordning. Den tredje regeln slutligen stadgar, att Kungl. Maj:t, där så finnes särskilt påkallat, må medge att stad, som avses i andra stycket och som utgör del av landsfiskalsdistrikt, äger att gemensamt med annan del av samma landsfiskalsdistrikt bilda polisdistrikt.

De polisdistrikt, som avses i 1 § 1 mom. tredje stycket polislagen i den föreslagna lydelsen, skall enligt förslaget få allmänt statsbidrag efter i huvudsak samma grunder som för närvarande gäller för landskommuner. För städer och köpingar, som avses i nämnda lagrum, innebär detta en nyhet. Bidraget skall utgå med hälften av kostnaden för avlöning och vissa andra förmåner till polis, som innehar eller uppehåller ordinarie befattning, samt med en femtedel av avlöningskostnaden för polis, som innehar

eller uppehåller icke ordinarie befattning. Dock skall statsbidraget, i den mån kostnaden belöper på stad eller köping som den 1 januari 1953 hade minst 5 000 invånare, utgå med endast en fjärdedel. (Jämför 15 § 2 mom. förslaget.)

Den 1 januari 1952 hade 25 städer mindre än 5 000 invånare och 37 städer mellan 5 000 och 10 000 invånare. Antalet köpingar var 86, och av dessa hade nyssnämnda dag 60 mindre än 5 000, 22 mellan 5 000 och 10 000 samt 4 mer än 10 000 invånare. Det sammanlagda antalet polismän i de berörda 62 städerna och 86 köpingarna uppgår till omkring 800. Till jämförelse kan nämnas, att antalet poliser i polisdistrikten på den egentliga landsbygden är omkring 1 900.

Departementschefen.

Enligt de i propositionen nr 168/1953 föreslagna ändringarna i polislagen skall som förut nämnts allmänt statsbidrag utgå ej blott såsom hittills till polisdistrikt bestående av ren landsbygd utan även till vissa städer, nämligen sådana som den 1 januari 1953 hade mindre än 10 000 invånare (jämför efter särskilt beslut av Kungl. Maj:t även annan stad) samt till alla köpingar. För nämnda städer och för köpingarna öppnas vidare möjlighet att bilda gemensamt polisdistrikt med andra delar av samma landsfiskalsdistrikt. Om denna ändring genomföres, kommer alltså framdeles att kunna bildas gemensamma polisdistrikt, som består av städer, köpingar och landskommuner i olika kombinationer, exempelvis en stad och en eller flera landskommuner, en stad och en köping etc. En stad, som icke är berättigad till allmänt statsbidrag, kommer icke att kunna ingå i gemensamt polisdistrikt. Däremot kan ett polisdistrikt komma att bestå av en del, för vilken statsbidrag skall utgå med 50 procent, och en del, för vilken bidraget skall utgå med endast 25 procent.

Vid avgörandet av frågan, på vad sätt ersättningslagen skall anpassas efter de nu föreslagna ändringarna i polislagen, måste utgångspunkten enligt min mening vara, att för varje polisdistrikt bör gälla enhetliga regler om huruvida staten eller polisdistriktet skall betala uppkommande ersättningar. Därest olika regler skulle gälla för skilda delar av samma distrikt, skulle detta vid tillämpningen leda till stora praktiska svårigheter. Jag anser, att den enklaste och bäst motiverade lösningen uppnås, om man bibehåller sambandet med statsbidragsreglerna och låter endast sådant polisdistrikt, som icke är berättigat till statsbidrag jämlikt 15 § 2 mom. polislagen, svara för ersättningar av ifrågavarande slag. Detta skulle medföra, att kretsen av de polismän, som för skada på kläder blir berättigade till ersättning av statsverket, ökas med omkring 800 man, anställda i 62 mindre städer och 86 köpingar.

Även i ett annat hänseende torde ersättningslagen nu böra undergå sak-

lig ändring. Genom lag den 16 september 1932 infördes i 7 § 1 mom. andra stycket polislagen en bestämmelse enligt vilken Kungl. Maj:t, då utomordentliga omständigheter därtill föranleder, äger förordna att polispersonal i städer och köpingar får användas för polisverksamhet utom anställningsområdet. Någon föreskrift om att detta fall i ersättningshänseende skulle bedömas lika med polispersonals tjänstgöring enligt 5 eller 6 § polislagen utanför anställningsområdet intogs emellertid icke i ersättningslagen. I det genom propositionen nr 168/1953 framlagda förslaget till ändring av polislagen har möjligheten enligt 7 § 1 mom. andra stycket polislagen att använda icke statsunderstödd polis utanför anställningsområdet ytterligare utbyggts genom att länsstyrelserna tillerkänts viss befogenhet därtill. Då det får anses överensstämma med vad som förutsattes vid ersättningslagens tillkomst att ersättning för skada å kläder, som uppstått under sådan tjänstgöring utanför området för anställningen, skall gäldas av statsverket, torde stadgande härom böra intagas i ersättningslagen.

De föreslagna ändringarna i polislagen föranleder i övrigt vissa redaktionella jämkningar av ersättningslagen.

Ändringarna i polislagen avses skola träda i kraft å dag som Kungl. Maj:t bestämmer. Detsamma bör gälla i fråga om de nu förordade ändringarna i ersättningslagen.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över bifogade¹ inom inrikesdepartementet upprättade förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder* måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Lars Lindmark.

¹ Det vid protokollet fogade lagförslaget, vilket är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 april 1953.

Närvarande:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 31 mars 1953 tillhandakommet utdrag av protokoll över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 mars 1953, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i inrikesdepartementet, e. o. hovrättsassessorn Arne Brunnberg.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Olle Lundberg.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 april
1953.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund, lagrådets den 1 april 1953 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 20 mars 1953 remitterade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder.

Föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Fischier.